

Μάθημα 44ο

Ὁ θανάσιμος διάλογος (Β')

Θπως θά θυμόσαστε, παιδιά, τήν περασμένη φορά εἴχαμε μείνει στόν διάλογο πού εἶχε ξεκινήσει ὁ διάβολος, ὁ ὄφης, μέ τήν Εὐά. Καί εἶδαμε ὅτι ὁ διάβολος δέν εἶχε γνώση τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ. Ἀγνοοῦσε; Ναί. Παρατήρησε κάποιες κινήσεις· εἶδε τούς πρωτοπλάστους νά κοιτάζουν μέ ἰδιαίτερη προσοχή τό δένδρο τῆς γνώσεως, ἀλλά νά μὴν τρῶνε τόν καρπό του, καί ἀναρωτήθηκε: Ἄραγε γιατί; Τί νά συμβαίνει ἐδῶ; Κι ὅπως λέγαμε, κατὰ τή φράση τοῦ λαοῦ, ἔριξε στά ρηχά, γιά νά πιάσει στά βαθιά. Σάν πονηρός πού εἶναι, κακοποιός πραγματικά, προσπάθησε νά βρεῖ μέ κάθε τρόπο ποιό εἶναι τό μυστικό στήν ὅλη αὐτή ἱστορία, τί μπορεῖ νά τούς εἶπε ὁ Θεός γύρω ἀπό τό θέμα αὐτό.

Καί εἴχαμε μείνει στό σημεῖο ὅτι ὁ διάβολος δέν εἶναι παντογνώστης. Κι ἀφοῦ δέν εἶναι παντογνώστης, δέν τά ξέρεي ὅλα· ἄρα δέν γνωρίζει καί πολλά πράγματα ἀπό τή ζωή μας ἢ ἀπό τή σκέψη μας.¹

---

1. Βλ. *Μάθημα 43ο*, ὑποσ. 22, σ. 176.

Ὁ διάβολος ἐπίσης, ὅταν εἶναι στόν οὐρανό, δέν εἶναι στή γῆ. Βεβαίως ὁ διάβολος δέν βρίσκεται στόν ἁγιοπνευματικό οὐρανό.² Ἀλλά, γενικά, ὅταν εἶναι κάπου, σ' ἓνα ἄλφα σημείο, δέν εἶναι καί σ' ἓνα βῆτα σημείο ταυτοχρόνως. Τό ἴδιο καί οἱ ἄγγελοι, γιατί εἶναι ἀπό τήν ἴδια νοερά φύση· ὁ ἄγγελος ὅταν εἶναι στόν οὐρανό, δέν εἶναι καί στή γῆ· καί ὅταν εἶναι στή γῆ, δέν εἶναι ταυτοχρόνως στόν οὐρανό. Ἔτσι, δέν εἶναι πανταχοῦ παρόντες, οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε οἱ δαίμονες.

Κι ἀκόμη, δέν μποροῦν νά γνωρίζουν τό ἐγώ τοῦ ἀνθρώπου· δέν μποροῦν νά γνωρίζουν δηλαδή τί μπορεῖ νά σκεφθεῖ ὁ ἄνθρωπος. Διαφανές τό ἐγώ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μόνο στόν Θεό. Στόν Θεό τά πάντα, πᾶσα ἡ κτίση, ἀγγέλων καί ἀνθρώπων, εἶναι γυμνή, ὅπως λέει ἡ Ἁγία Γραφή, καί «τετραχληλισμένη»³· δηλαδή τίποτα δέν εἶναι κρυφό. Ἀλλά, ἀπό τά μάτια τῶν ἀγγέλων καί τῶν δαιμόνων, πολλά πράγματα εἶναι κρυμμένα.

Τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ δέν τά γνωρίζουν οἱ ἄγγελοι· οὔτε καί οἱ δαίμονες. Πολύ παραπάνω δέν τά γνωρίζουν οἱ δαίμονες! Ἀλλά καί τό μυστήριο ἑνός ἀνθρώπου δέν τό γνωρίζουν οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε οἱ δαίμονες, ἐάν δέν τούς ἀποκαλυφθεῖ, ἢ ἂν ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἀπό κάποιες κινήσεις του, δέν δώσει τό μέτρο μιᾶς πληροφορίας.

Εἶναι δηλαδή ὅ,τι συμβαίνει καί μέ ἐμᾶς. Ὅταν δοῦμε ἕναν ἄνθρωπο πῶς κινεῖται, ἄν κινεῖται ὑποπτα, ὑποψιαζόμαστε καί λέμε ὅτι αὐτός μάλλον κάνει αὐτό

2. Βλ. Ἠσ. 14, 12-15. Ἀποκ. 12, 7-9. Α' Πέτρ. 5, 8-9.

3. Ἐβρ. 4, 13.

καί αυτό. Όπως λέμε για κάποιον ότι μάλλον είναι κλέφτης. Από πού τό βγάζουμε αυτό; Από τίς κινήσεις του. Έτσι λοιπόν καί ὁ διάβολος· ἀπό τίς κινήσεις μας γνωρίζει. Σημειώστε ὅμως ὅτι μπορεῖ νά ξέρει πολύ περισσότερα ἀπό μᾶς, γιατί, σάν πνεῦμα πού εἶναι, μπορεῖ νά βλέπει καί τό πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου. Δέν μπαίνει μέσα, ἀλλά μπορεῖ νά γνωρίζει περισσότερα ἀπ' ὅσα ἐμεῖς μπορούμε νά γνωρίζουμε για κάποιον ἄλλον ἄνθρωπο.

Ὡστόσο, ὅπως σᾶς ἔλεγα, δέν πρέπει νά ἀνακοινώνουμε ἕνα σχέδιό μας, μιά ἐπιτυχία μας, γιατί ἀφήνουμε περιθώρια φθόνου στόν σατανᾶ, κι αὐτό μπορεῖ πραγματικά νά μᾶς βλάψει πολύ.

Ἄς δοῦμε τώρα τί ἀπάντησε ἡ Εὐα, ὅταν ὁ διάβολος τήν ρώτησε «τί ὅτι εἶπεν ὁ Θεός οὐ μὴ φάγητε ἀπὸ παντὸς ξύλου τοῦ παραδείσου;»· τί εἶναι αὐτό πού εἶπε ὁ Θεός, ἀλήθεια, νά μή δοκιμάσετε τούς καρπούς ἀπὸ κάθε δένδρο τοῦ Παραδείσου; Ἡ Εὐα ἀπάντησε: «ἀπὸ καρποῦ τοῦ ξύλου τοῦ παραδείσου φαγούμεθα, ἀπὸ δὲ τοῦ καρποῦ τοῦ ξύλου, ὃ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, εἶπεν ὁ Θεός, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ, οὐδὲ μὴ ἄψησθε αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἀποθάνητε».⁴ Ὁχι, αὐτό δέν εἶναι ἀληθές. Ὁ Θεός μᾶς εἶπε πὼς μπορούμε νά δοκιμάσουμε ὅ,τι θέλουμε, ἐκτὸς ἀπὸ τόν καρπὸ αὐτοῦ τοῦ δένδρου. Καί μᾶς εἶπε ὅχι μόνο νά μή φᾶμε, ἀλλά οὔτε νά ἀγγίξουμε τόν καρπὸ, νά μὴν τόν πιάσουμε καθόλου, γιὰ νά μὴν πεθάνουμε.

Έτσι, καλὰ μου παιδιά, ὁ διάβολος ἔμαθε τό μυ-

---

4. Γέν. 3, 2-3.

στικό... Τό ἔμαθε! Βλέπετε ἡ Εὐα; μέ πόση εὐκολία τά εἶπε ὅλα; Ὁχι, δέν μᾶς εἶπε αὐτό· μᾶς εἶπε ἐκεῖνο!... Ὅπως παγιδεύουμε κάποτε τά μικρά παιδάκια. Τούς κάνουμε κάποιες παραπλανητικές ἐρωτήσεις, παγιδεύοντάς τα, χωρίς αὐτά νά ὑποψιασθοῦν ὅτι τά ρωτᾶμε μέ περιέργεια, γιατί ἐμεῖς θέλουμε νά μάθουμε ἓνα μυστικό τοῦ σπιτιοῦ τους. Ἔτσι λοιπόν καί ἡ Εὐα, μέ κάποια ἀφέλεια, εἶπε: Μποροῦμε νά δοκιμάσουμε ἀπό ὅλους τούς καρπούς, ἐκτός ἀπό τόν καρπό αὐτοῦ τοῦ δένδρου. Καί μᾶς εἶπε ὁ Θεός οὔτε νά φᾶμε οὔτε νά ἀγγίξουμε, γιατί θά πεθάνουμε.

Μ' αὐτόν τόν τρόπο, ἔμαθε ὁ διάβολος τήν ἐντολή τῆς ἀπαγορεύσεως ἀκριβέστερα. Ἐβλεπε νά μή τρῶνε καί ἀναρωτιόταν. Τώρα ὅμως τό ἔμαθε ὁ διάβολος. Καί τό σημαντικότερο ἀπ' ὅλα –προσέξτε– ἦταν πώς ἔμαθε τήν ἐπίπτωση τῆς παραβάσεως τῆς ἐντολῆς, τόν θάνατο, ὅτι δηλαδή θά πέθαιναν.

Σημειῶστε ὅτι ὁ διάβολος δέν εἶχε δεῖ ποτέ του θάνατο λογικῶν ὄντων. Ὁ θάνατος ἦταν ἓνα καινούργιο φαινόμενο· δέν ὑπῆρχε. Οἱ ἄγγελοι καί οἱ δαίμονες, ὡς πνεύματα, εἶναι ἀθάνατοι· ἀλλά κατὰ χάριν ἀθάνατοι, ὄχι κατὰ φύσιν· δηλαδή ὁ Θεός θέλει νά μένουν στήν ἀθανασία.⁵ Ὅποτε δέν σημειώθηκε ποτέ ἀνάμεσά τους θάνατος, καί συνεπῶς τό φαινόμενο τοῦ θανάτου δέν ἦταν γνωστό στόν διάβολο.

Ἔτσι ὁ διάβολος τώρα γνωρίζει περίπου τί σημαίνει θάνατος. Σημαίνει τόν χωρισμό τοῦ ἀνθρώπου ἀπό

---

5. Βλ. *Μάθημα 42ο*, ὑπόσημ. 25. Πρβλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Τόμος Β΄, Μάθημα 13ο*, ἐκδ. Ἱερῶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2017, ὑπόσημ. 36, σελ. 37.

τόν Θεό, καί στή συνέχεια τόν χωρισμό τῆς ψυχῆς ἀπό τό σῶμα. Τό ἔμαθε λοιπόν αὐτό. Καί ἀφοῦ τό ἔμαθε, γεμᾶτος ἀπό φθόνο, θέλησε νά προσβάλει τό ἔργο τοῦ Θεοῦ, τό κάλλιστο καί ὠραιότατο, τόν ἄνθρωπο, ἐπειδή ὁ ἴδιος ξέπεσε.

Φανταστεῖτε τήν ψυχολογία του!... Σκεφτεῖτε, ἀπό μιά ὁλόκληρη τάξη μαθητῶν, νά ἀπορριφθεῖ μόνο μιά μαθήτρια... Μόνο μιά μαθήτρια νά μέινει! Πῶς θά αἰσθάνεται; Θά αἰσθάνεται πολύ ἄσχημα. Θά ἤθελε νά παρασύρει στήν πτώση της καί κάποια ἄλλη, γιά νά μὴν εἶναι μόνη της. Αὐτό θέλει νά κάνει κι ὁ διάβολος. *Γιατί μόνο ἐγὼ νά πέσω; Νά πέσει κι ἄλλος μαζί μου!*⁶

Φοβερό πράγμα, παιδιά, ὁ φθόνος! Ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού κάποτε ἀρρωσταίνουν στήν ἁμαρτία, καί προσπαθοῦν νά κολλήσουν τήν ἀρρώστια πού ἔχουν καί σέ ἄλλους ἀνθρώπους, ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι κόλλησαν!... Καί παρασύρουν τούς ἄλλους στήν ἁμαρτία, γιά νά τούς κολλήσουν τήν ἴδια ἀρρώστια! Εἶναι πραγματικά δαιμονικό αὐτό πού κάνουν.

Αὐτό λοιπόν ἔκανε καί ὁ διάβολος· θέλει τώρα νά θανατώσει τούς πρωτοπλάστους. Ἄ, λέει, ἐδῶ δέν πᾶμε καλά. Θά τούς φονεύσω!... Πῶς θά τούς φονεύσει; Βεβαίως δέν θά τούς σκοτώσει ὁ ἴδιος, ἀλλά θά τούς παρασύρει στήν παράβαση· καί ὅπως προειδοποίησε ὁ Θεός, θά πεθάνουν. Ἔτσι, θά γίνει μόνο του τό πράγμα, χωρίς παρακάτω νά ἐπέμβει ὁ διάβολος.

Παρατηρεῖτε κάτι; Ὁ διάβολος δέν ἤξερε τόν θάνατο, οὔτε εἶδε ποτέ νά πεθαίνουν ἄνθρωποι. Πῶς θά

---

6. Ἡ περίπτωση θυμίζει τόν Αἰσώπειο μῦθο τῆς ἀλεποῦς μέ τήν κομμένη οὐρά.

μπορούσε νά βεβαιωθεί ὁ διάβολος γι' αὐτό πού εἶπε ἡ Εὐα; Ἀπλῶς τό πίστεψε.

Ὡστε πιστεύει καί ὁ διάβολος;...

Βεβαίως, παιδιά. Λέει ἡ Ἀγία Γραφή: *Τί μοῦ προβάλλεις ὅτι πιστεύεις στόν Θεό, ὅταν δέν τηρεῖς τίς ἐντολές Του; «καί τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καί φρίσσουσιν»⁷* πιστεύουν καί φρίπτουν· καί μάλιστα πιστεύουν πιά πολύ ἀπό σένα τόν ἄνθρωπο, πού λές ὅτι εἶσαι πιστός. Πίστεψε, παιδιά, ὁ διάβολος! Εἶπε: *Πράγματι, αὐτό πού εἶπε ὁ Θεός εἶναι ἀληθινό· θά πεθάνουν.*

Ξέρει ὁ διάβολος ὅτι θά γίνηι ἡ Β' τοῦ Χριστοῦ Παρουσία; Βεβαίως ξέρει. Ξέρει ὅτι ὑπάρχει ἡ Κόλαση; Σημειώστε δέ ὅτι ὁ διάβολος δέν εἶναι στήν Κόλαση· ἀκόμα δέν πῆγε ἐκεῖ. Τό πιστεύει ὅτι θά πάει στήν Κόλαση; Βεβαίως τό πιστεύει. Ἀπό ποῦ τό ξέρουμε;

Θυμόσαστε ἐκεῖνον τόν δαιμονισμένο τῶν Γεργεσηνῶν, διά στόματος τοῦ ὁποίου εἶπαν οἱ δαίμονες στόν Χριστό *«ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς»*;⁸ Τί σημαίνει τό *«πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς»*; Νά μᾶς στείλεις στήν Κόλαση πρίν ἀπό τήν ὥρα μας. Ἄ, ὥστε λοιπόν περιμένουν τήν ὥρα τους! Καί τί ἄλλο ἀκόμα εἶπαν; *Σέ παρακαλοῦμε, διάταξε νά πᾶμε σέ ἐκείνους τούς χοίρους, καί νά μή πᾶμε στήν Κόλαση.* Καί ὁ Κύριος εἶπε: *Πηγαίνετε.* Καί δαιμονίστηκαν οἱ χοῖροι· γιά νά μήν ἰσχυριστεῖ κανεῖς ὅτι εἶναι ἀπλῶς λόγια τοῦ δαιμονισμένου. Γι' αὐτό δαιμονίζονται οἱ χοῖροι· γιά νά φανεῖ ὅτι τό πρᾶγμα εἶναι ἀντικειμενικά ἀληθινό, καί δέν εἶναι ὑποκειμενικό φαινόμενο τοῦ

7. Ἰακ. 2, 19.

8. Ματθ. 8, 29.

δαιμονισμένου, πού λέει λόγια παράξενα και περίεργα. Είναι ένα πολύ στερεό έπιχείρημα αυτό.

Ώστε πιστεύουν οί δαίμονες ότι θά έρθει ή ώρα πού θά τιμωρηθοῦν και ότι θά πᾶνε στήν Κόλαση! Τό πιστεύουν! Ναί. Άλλά ξέρετε τί κάνουν; βάζουν τούς ανθρώπους νά μήν πιστεύουν στήν Κόλαση! Καί λένε: *Ποιός τά είδε και ποιός τά ξέρει αυτά... Τί Κόλαση και τί Παράδεισος... Κολοκύθια, ψέματα... Ψέματα!...* Γιατί τό λέει αυτό ό διάβολος; Άκριβώς για νά παρασύρει τούς ανθρώπους μακριά από τίς έντολές του Θεοῦ.

Βλέπετε λοιπόν ότι ό διάβολος πιστεύει; Καί βλέπετε ότι πιστεύει και στά λόγια ενός ανθρώπου, της Εὔας, ότι πραγματικά θά εισαχθεῖ στή ζωή τους ό θάνατος; Έχοντας λοιπόν τή γνώση αυτή, βάζει μπροστά τό σχέδιο για νά θανατώσει τούς πρωτοπλάστους.

Άλλά ἄς δοῦμε λιγάκι και τήν στάση της Εὔας.

Βλέπουμε μία ἀφέλεια στήν Εὔα. Ξέρετε τί θά πεῖ ἀφέλεια. Νά τό πῶ ἔτσι λιγάκι ἀπλοελληνικά; βλέπουμε μία ἀπερিসκεψία, μία χαζομάρα! Γιατί; Διότι, ἀπλούστατα, στάθηκε ἀπρόσεκτη, ἐπιπόλαιη, και ἄφησε τούς θησαυρούς πού της εἶχε ἐμπιστευθεῖ ό Θεός ἀνοιχτούς στόν διάβολο.

Μήπως ἦταν ἀνύποπτη, για τήν ἀφέλειά της αυτή; Μήπως δέν εἶχε εἰδοποιηθεῖ; Εἰδοποιήθηκε. Πῶς εἰδοποιήθηκε; Τούς εἶχε πεῖ ό Θεός «ἐργάζεσθε και φυλάσσειν τόν παράδεισον»· νά ἐργάζονται και νά φυλάγουν τόν Παράδεισο. Θά μπορούσαν νά ρωτήσουν: *Άπό τί νά τόν φυλάμε;* Μήν κοιτᾶτε πού ή Ἁγία Γραφή εἶναι λιτή στή διήγησή της και περιεκτική. Ό Θεός

πρέπει νά ἔκανε σαφή τήν ἐντολή· *Θά φυλάγεις τόν Παράδεισο, νά μήν τόν χάσεις, ὡ Ἀδάμ, ὡ Εὐά!...* Ἔτσι, πῆραν τήν ἐντολή ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος νά χάσουν τόν Παράδεισο.

Ὅταν λοιπόν, Εὐά, βλέπεις νά ἔρχεται ἕνα φίδι, νά σοῦ ἀνοίγει διάλογο –δέν ξέρεις ἀκόμα ὅτι ὑπάρχει ὁ διάβολος– δέν σέ παραξενεύει, πρῶτα-πρῶτα, ὅτι μπορεῖ ἕνα ζῶο νά μιλάει; Δέν σέ παραξενεύει αὐτό;... Καί ἀκόμη, ὅταν σοῦ θέτει ἐρωτήματα τέτοια, γιατί ἐσύ δέν εἶσαι προσεκτική; Πάντως, συλλαμβάνεται ἡ Εὐά νά εἶναι ἀφελής καί ἀπρόσεκτη.

Πάνω σ' αὐτό ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει: «*Ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν ἀπροσεξίαν οὐ μόνον οὐκ ἀπεστράφη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐντολὴν ἅπασαν αὐτῷ ἐκκαλύπτει, καὶ τοὺς μαργαρίτας τῷ χοίρῳ προτίθησι*»⁹. Ἀλλὰ ἐξαιτίας τῆς ἀπροσεξίας τῆς ὅχι μόνο δέν τοῦ γύρισε τὴν πλάτη καί νά φύγει –αὐτό, τό νά τοῦ γυρίσει τὴν πλάτη, θά τό δοῦμε λίγο πιό κάτω πόσο σπουδαῖο εἶναι– ἀλλὰ καί κάτι ἀκόμα· τοῦ ἀποκαλύπτει ὁλόκληρη τὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, βάζοντας τοὺς μαργαρίτες προστά στα πόδια τοῦ χοίρου! Τοῦ ἀποκαλύπτει τό μυστήριο τῆς ἐντολῆς!

Ἦταν πραγματικά ἕνα μυστήριο. Διότι πῶς μποροῦσαν νά ξέρουν τί σημαίνει θάνατος; Πῶς μποροῦσαν νά ξέρουν τί σημαίνει ὅτι, τρώγοντας αὐτόν τόν καρπό, θά μποροῦσαν νά ὑποστοῦν ἐκεῖνο κι ἐκεῖνο; Τί μποροῦσαν νά ξέρουν; Ἕνα μυστήριο ἦταν αὐτό γιὰ τοὺς πρωτοπλάστους· γιὰ νά μή πῶ ὅτι εἶναι ἕνα μυστήριο καί γιὰ μᾶς· καί παραμένει μυστήριο.

9. *Εἰς τὴν Γένεσιν*, Ὁμιλία IC', PG 53, 127. Βλ. *Ματθ.* 7, 6.

Ἐξηγήστε μου, παρακαλῶ, τί εἶναι ὁ θάνατος καί πῶς εἰσῆχθη καί γιατί εἰσῆχθη στή ζωή μας, μή ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τήν Ἁγία Γραφή. Δέν θά μπορούσαμε νά ἐρμηνεύσουμε τίποτα, χωρίς τό φῶς τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἶναι ἕνα παράξενο φαινόμενο ὁ θάνατος· εἶναι ὁ μεγαλύτερος παραλογισμός μέσα στή δημιουργία.

Θέλετε νά σᾶς δείξω ἀμέσως τόν παραλογισμό αὐτόν; Ἐκεῖ πού μεγαλώνεις, μαθαίνεις γράμματα, γίνεσαι σοφός, φθάνεις σέ μιᾶ ὠριμότητα, ἐκεῖ πεθαίνεις! Καί ἀναρωτιέται κανεῖς: *Γιατί; Τώρα πού ἔγινα σοφός, τώρα νά πεθάνω;... Τώρα πού ἔγινα σπουδαῖος, τώρα νά πεθάνω;... Γιατί νά πεθάνω; Τότε γιατί ἔπρεπε νά ὠριμάσω; γιά νά πεθάνω;...*

Καί ὕστερα βλέπει κανεῖς ὅτι μένουν ἀνεκπλήρωτοι οἱ πόθοι τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος ὅμως δημιουργήθηκε γιά νά ἐκπληρώσει τούς πόθους του· καί οἱ πόθοι του εἶναι πολύ βαθεῖς καί σπουδαῖοι. Ἀλλά δέν τούς ἐκπληρώνει, δέν προλαβαίνει. Ἄς τό ποῦμε ἔτσι· δέν προλαβαίνει! Τί δείχνει αὐτό; Δείχνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τελικά, δέν ἔγινε γιά νά πεθαίνει. Τό ὅτι πεθαίνει εἶναι ἕνας παραλογισμός. Γιά νά μή πῶ βέβαια ὅτι ὁ θάνατος ἐπισκέπτεται καί τήν νεανική ἡλικία καί τήν παιδική ἡλικία, καί μπορεῖ καί ἕνα παιδί νά πεθάνει καί ἕνας ἔφηβος νά πεθάνει καί ἕνας νέος ἄνθρωπος νά πεθάνει. Αὐτό βέβαια εἶναι πάρα πολύ σημαντικό.

Ὅποτε βλέπουμε ἐδῶ ὅτι ἡ Εὐα, ἀπρόσεκτη, ἀποκαλύπτει τήν ἐντολή, δέν κρύβει τό μυστήριο, κι ἀκόμη πετάει, ὅπως λέει ὁ ἱερός Χρυσόστομος, τά μαργαρίτάρια τῆς πίστεώς της, τόν θησαυρό αὐτόν πού τούς ἐμ-

πιστεύθηκε ὁ Θεός, τόν πετάει στά πόδια τοῦ χοίρου, τοῦ γουρουνιοῦ.

Ξέρετε, σέ ἀνάλογη περίπτωση, ὁ Χριστός εἶχε πεῖ: «Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς»¹⁰. Μὴ δίνετε τὸ ἅγιο στά σκυλιά καὶ μὴ ρίχνετε τὰ μαργαριτάρια σας μπροστά στοὺς χοίρους. Ποιοὶ εἶναι οἱ χοῖροι; Παιδιά, εἶναι οἱ ἄπιστοι ἄνθρωποι.¹¹ Γιατί ὅχι μόνο θὰ καταπατήσουν μέ τά πόδια τους τὰ μαργαριτάρια πού τοὺς ρίξατε (ὁ χοῖρος δέν τρώει μαργαριτάρια· τρώει βαλανίδια· δέν καταλαβαίνει ἀπὸ μαργαριτάρια), ἀλλὰ μετὰ θὰ στραφοῦν καὶ θὰ σᾶς ρίξουν χάμω καὶ θὰ σᾶς καταπατήσουν κι ἐσᾶς.

Ὅφειλε λοιπόν ἡ Εὐὰ νὰ εἶναι προσεκτική· ἦταν εἰδοποιημένη. Αὐτό ὅμως τὸ ἔκανε μιά ἄλλη Εὐὰ, ἡ νέα Εὐὰ, ἡ καινούργια. Καὶ ξέρετε ποιά εἶναι αὐτή; Ἡ Θεοτόκος!

Ἡ Θεοτόκος, παιδιά, ἔλαβε καὶ αὐτὴ ἓνα μήνυμα, ἓνα σπουδαῖο μήνυμα, ὅτι θὰ φέρει στὸν κόσμο τὸν Θεό πού θὰ γίνεῖ ἄνθρωπος! Ἀληθινὰ καινούργιο μήνυμα, πρωτάκουστο καὶ πρωτοφανές! Ὁ Σολομῶν εἶχε πεῖ πῶς «οὐδὲν καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον»¹², δέν ὑπάρχει τίποτα καινούργιο κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο· δηλαδή τίποτε

10. Βλ. *Ματθ.* 7, 6.

11. Βλ. ἱεροῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν Γένεσιν*, Ὁμιλία ΙC', PG 53, 128: «Οὐδὲ γὰρ ἐκεῖ περὶ χοίρου αἰσθητοῦ ὁ Χριστὸς λέγει, ἀλλὰ τοὺς χοιρώδεις τῶν ἀνθρώπων αἰνιττόμενος, καὶ ὁμοίως τοῖς ἀλόγοις ἐγκυλινδουμένους τῷ τῆς ἁμαρτίας βορβόρῳ.»

12. *Ἐκκλησ.* 1, 9.

δέν γίνεται για πρώτη φορά επάνω στη γῆ. Ἀλλά ἓνα μόνο πράγμα υπάρχει καινούργιο κάτω από τόν ἥλιο, ὅπως λένε οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας· ἡ ἐνανθρώπιση τοῦ Θεοῦ!¹³

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος λέει ὅτι εἶναι τό «σεσιγημένον μυστήριον χρόνοις αἰωνίοις»¹⁴. Εἶναι τό μυστήριο πού ἦταν σέ σιωπή, ἄγνωστο, ἀκατανόητο, καί στήν Ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, ἀλλά καί τῶν ἀγγέλων. Καί οἱ ἄγγελοι τό ἀγνοοῦσαν αὐτό. Οἱ ἄγγελοι δέν γνώριζαν ὅτι ὁ Θεός εἶναι Τριαδικός. Για πρώτη φορά τό ἔμαθαν στό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καί θά κριθοῦν. Ὁ ἀγγελικός κόσμος θά κριθεῖ μέ βάση τήν πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό. Δέν θά κριθοῦν μόνο οἱ ἀνθρώποι· θά κριθοῦν καί οἱ ἄγγελοι. Μήν τό ξεχνᾶτε αὐτό.¹⁵

Συνεπῶς, ἐδῶ βλέπουμε ὅτι ἡ Θεοτόκος δέχθηκε ἓνα μήνυμα. Καί τό μήνυμα αὐτό τό φύλαξε· καί μάλιστα τό φύλαξε σέ ὑπερθετικό βαθμό. Πρῶτα-πρῶτα, ὅταν τῆς εἶπε ὁ ἄγγελος ὅτι θά γεννήσει τόν Υἱό τοῦ Θεοῦ, αὐτό μποροῦσε νά τήν κάνει νά φανταστεῖ γιά τόν ἑαυτό Της ἰσοθεΐα. Ἀλλά δέν φαντάστηκε ἡ Θεοτόκος ἰσοθεΐα, ὅτι μπορεῖ κι ἐκεῖνη νά γίνει Θεός, οὔτε τό πῆρε επάνω της, ὅπως τό πῆρε ἡ Εὐα επάνω της...

13. «Καὶ Θεὸς ὢν τέλειος, ἄνθρωπος τέλειος γίνεται, καὶ ἐπιτελεῖται τὸ πάντων καινῶν καινότατον, τὸ μόνον καινὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον, δι' οὗ ἡ ἁπειρος τοῦ Θεοῦ ἐμφανίζεται δύναμις. Τὶ γὰρ μεῖζον τοῦ γενέσθαι τὸν Θεὸν ἄνθρωπον;» (Αγ. Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ, Ἑκδοσις ἀκριβοῦς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, Κεφ. ΜΕ', Περὶ τῆς θείας οἰκονομίας, PG 94, 984BC)

14. Ρωμ. 14, 24. Β' Πέτρ. 2, 4. Ἰούδα 6· 15.

15. Βλ. Α' Κορ. 6, 3.

Ἄ, ὥστε λοιπόν μπορῶ νά γίνω Θεός; Τί εἶπες, φίδι; ὅ-
τι θ' ἀνοίξουν τά μάτια μας καί θά γίνουμε σάν θεοί;...

Ἡ Εὐα, ἀπρόσεκτη, ἐπιπόλαιη, ρηχή, ἀμέσως φα-
ντάστηκε τήν ἰσοθεΐα. Ὅμως ἡ Θεοτόκος, σοβαρή, ἀ-
γία, ἐνάρετη, παρότι ἔφερε τό προπατορικό ἁμάρτημα
(τό προπατορικό ἁμάρτημα τῆς τό καθάρισε ὁ Θεός ὅ-
ταν δέχθηκε τό Πνεῦμα τό Ἅγιο, πού τῆς σάρκωσε τόν
Υἱό τοῦ Θεοῦ στά σπλάχνα τῆς), στάθηκε πολύ σοβα-
ρή καί πολύ ἁγία· στάθηκε *Πᾶν-ἁγία*, ἀληθινή *Πανα-
γία!* Καί δέν λέει τίποτα· κρύβει ταπεινά τόν ἑαυτό
τῆς. Ὑπῆρχε ὅμως καί περίπτωση πλάνης, νά τήν ἔχει
πλανήσει ὁ συνομιλητής τῆς.

Ὑπάρχει ἓνα τροπᾶριο, στό ὁποῖο ὁ ὕμνογράφος
βάζει στό στόμα τῆς Παναγίας τά λόγια αὐτά: *Μήπως
μέ ξεγελᾷς, ἄγγελε, ὅπως ἐξαπατήθηκε καί ἡ Εὐα πα-
λαιά;*...¹⁶

Ἡ Θεοτόκος βεβαιώθηκε ἀπό κάποια σημεία τήν
ἀλήθεια τοῦ πράγματος. Ὅταν ρώτησε *Πῶς θά συμβεῖ
αὐτό;* τῆς λέει ὁ ἀρχάγγελος: *Ἡ συγγενής σου ἡ Ἐλι-
σάβητ –ἡ ὁποία ἦταν γριά– ἐγκυμονεῖ, καί εἶναι ἔξι
μηνῶν.* Τό μυστικό δέ τῆς Ἐλισάβητ οὐδεὶς τό γνώριζε,
ἐκτός ἀπό τήν ἴδια καί τόν ἄνδρα τῆς. Κανείς δέν τό
γνώριζε αὐτό. Πρῶτο. Τό δεύτερο εἶναι ἡ ἡλικία τῆς.
Ἡ Ἐλισάβητ ἦταν γριά, καί δέν ἔκανε παιδιά. Ἦταν
στεῖρα σ' ὅλη τῆς τή ζωή, καί δέν ἔκανε παιδιά· πολύ
παραπάνω τώρα πού εἶχε γεράσει. Ἔτσι, ἡ Θεοτόκος
πῆρε τήν ἀπάντηση γιά τήν ἀλήθεια τοῦ δικοῦ τῆς θαύ-
ματος ἀπό αὐτό πού τῆς εἶπε ὁ ἄγγελος: *Καί τώρα σοῦ*

16. Βλ. στιχηρό ἰδιόμελο, μετά τό ἑωθινό εὐαγγελικό ἀνάγνωσμα
τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

λέω ότι ή συγγενής σου ή Έλισάβετ είναι έγκυος.

Πάει γρήγορα ή Θεοτόκος εκεί, καί δέν παίρνει μόνο την μαρτυρία της αληθείας του μυστηρίου, αλλά ή Έλισάβετ, μέ τό προφητικό πνεῦμα του Ίωάννου πού είχε στά σπλάχνα της, την προσφωνεί καί της λέει: *Πώς αυτό τό καλό;... Πώς αυτή ή χάρη σ' έμένα, νά έρθει νά μέ επισκεφθεῖ ή μητέρα του Κυρίου μου;... Διότι αυτός πού έχεις στά σπλάχνα σου είναι ο Κύριός μου!* Η Έλισάβετ, ήταν γριά, όπως είπαμε, ενώ ή Θεοτόκος ήταν πολύ νέα, περίπου δεκαπέντε χρονών. Η Έλισάβετ την υποδέχεται μέ σεβασμό καί της απευθύνει τά προφητικότατα αυτά λόγια. Η Θεοτόκος λοιπόν είχε κατοχύρωση ότι δέν υπήρχε πλάνη.

Όμως πολύ περικρύπτει τό θέμα της έγκυμοσύνης της. Τώρα βεβαίως τό μαθαίνει ή Έλισάβετ. Άλλά τό μαθαίνει γιατί της τό αποκαλύπτει ο Θεός. Μπορούσε νά τό κρύψει αυτό ή Θεοτόκος από την Έλισάβετ. Τό αποκαλύπτει όμως ο Θεός. Γιατί νομίζετε; Διότι έπρεπε ή Θεοτόκος νά πάρει τή μαρτυρία της βεβαιώσεως.

Επίσης ή Θεοτόκος ήταν άρραβωνιασμένη μέ τόν Ίωσήφ. Καί από τόν Ίωσήφ τό κρύβει. Γιατί; Δέν πήρε έντολή από τόν Θεό νά τό πει. Κι όταν ο Ίωσήφ, κατά τή διάρκεια της μνηστείας, είδε νά έγκυμονεί ή Θεοτόκος, σκανδαλίστηκε. Καί τότε, μόλις του ήρθε ή σκέψη για τό τί μπορεί νά συμβαίνει, τότε έρχεται ο άγγελος καί λέει στον Ίωσήφ: *Μήν άνησυχείς· τά πράγματα είναι έτσι κι έτσι.*¹⁷

Δηλαδή τί; Η Θεοτόκος ενήργησε μέ σύνεση· καί οὔτε φαντάστηκε ισοθεΐα, όπως σās είπα, αλλά καί έ-

17. Βλ. *Ματθ.* 1, 8-24.

κρυψε τό μυστήριο τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνανθρωπήσεως.

Ἀκοῦστε, παιδιά, γιατί ἔπρεπε αὐτό νά κρυφτεῖ. Ἀπλούστατα γιατί τό μυστήριο αὐτό, τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἔπρεπε νά ξετυλιχθεῖ μέσα στή σιωπή, καί νά μὴν τό μάθει ὁ διάβολος. Αὐτό ἦταν τό σπουδαῖο· δέν ἔπρεπε νά τό μάθει ὁ διάβολος.

Ὁ διάβολος, παιδιά, ξέρετε πότε ἔμαθε ποιός εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός; ὅταν πιά τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ εἶχε τελειώσει. Τό ἔμαθε κάτω στόν Ἄδη. Ἐκεῖ, ὅπως λέει θαυμάσια ὁ *Κατηχητικός Λόγος* τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου πού ἀκούγεται τό Πάσχα, νόμιζε πώς θά συναντήσει ἄνθρωπο, καί συνάντησε Θεό! «Ἐλαβε σῶμα, καὶ Θεῶ περιέτυχεν»!¹⁸

Πῶς ἐγινε αὐτό; Ὁ διάβολος ἀνέβασε τόν Χριστό στόν σταυρό. Ὁ ἴδιος ἀμφέβαλλε ἂν ἦταν ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ. Ἄκουσε στόν Ἰορδάνη: *Σύ εἶσαι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός*.¹⁹ Ὅμως: *Εἶναι; Δέν εἶναι;...* Εἶδε ἀγιότητα μεγάλη στόν Ἰησοῦ Χριστό. *Εἶναι; Δέν εἶναι;... Μπά, δέν εἶναι!* Κι ἀπό φθόνο –τό λέει σαφῶς ἡ Ἁγία Γραφή– ἀπό φθόνο παρέδωσαν οἱ Ἰουδαῖοι τόν Χριστό.²⁰ Ποιός τούς ἔβαλε νά φθονήσουν; Ὁ μέγας φθονερός, ὁ διάβολος! Καί Τόν ἀνέβασε στόν σταυρό· πέθανε ὁ Χριστός ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Καί τότε ὁ διάβολος θά μπορούσε νά πεῖ: *Ἐπιτέλους, ὁ ἀντίπαλός μου, μέ τήν ἀγιότητά του, πάει, ξόφλησε γιά μένα!* Τίποτα παρακάτω ὅμως δέν μπορούσε νά φανταστεῖ.

18. Βλ. *Κατηχητικός εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα*, PG 59, 723.

19. Βλ. *Ματθ.* 3, 17. 17, 5. *Μᾶρκ.* 1, 11. 9, 7. *Λουκᾶ* 3, 22. 9, 35. *Β' Πέτρ.* 1, 17.

20. Βλ. *Ματθ.* 27, 18. *Μᾶρκ.* 15, 10.

Όταν ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ, ἐνωμένη μέ τῇ Θεότη-
τα, τόν Θεό Λόγο, κατῆλθε στόν Ἄδη, καί ὁ διάβολος
Τόν εἶδε νά κατεβαίνει ὄχι σάν τούς κοινούς θνητούς
ἀλλά ὡς ἐξουσιαστής, ὡς κύριος ὁ Χριστός, καί νά
παίρνει ἀπό μέσα τούς δικαίους καί νά τούς ὀδηγεῖ
στόν Παράδεισο, τότε πιά κατάλαβε ὅτι ὁ Χριστός ἦ-
ταν ἀληθινά Θεός. Ἐκεῖ κοκκάλωσε ὁ διάβολος!

Ξέρετε πῶς τήν ἔπαθε; Πολλοί Πατέρες χρησιμο-
ποιοῦν τό ἐξῆς παράδειγμα. Ἡ σιωπὴ τοῦ μυστηρίου
ἔμοιαζε σάν τό δόλωμα πού εἶναι στό ἀγκίστρι. Τό δό-
λωμα ἦταν ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Μέσα στό
σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἡ θεία φύση, τό ἀγκίστρι. Πῆ-
γε ὁ διάβολος νά φάει τό δόλωμα, τήν ἀνθρώπινη φύ-
ση τοῦ Χριστοῦ, καί ἔπιασε τό ἀγκίστρι, πού ἦταν ἡ
θεία φύση. Κι ἐκεῖ τήν ἔπαθε, νικήθηκε.²¹

Ἐπρεπε νά νικηθεῖ ἀπό ἄνθρωπο, ἐπειδὴ νίκησε
ἀνθρώπους. Καί ἔπρεπε νά νικηθεῖ ἀπό τόν καινούρ-
γιο Ἀδάμ. Στὴ θέση τοῦ νέου Ἀδάμ εἶναι ὁ Χριστός
καί στὴ θέση τῆς νέας Εὕας εἶναι ἡ Θεοτόκος.

21. Βλ. μεγάλου Ἀθανασίου, *Ἑτεραί πινες ἐρωτήσεις*, PG 28, 793C: «Ὡστε ἡ μὲν θεότης εἰς τύπον τοῦ ἀγκίστρου ἐστίν, ἡ δὲ ἀνθρωπότης εἰς τύπον τοῦ σκώληκος. Θεωρήσας οὖν ὁ διάβολος ἔξωθεν τὸ ἀνθρώπινον καὶ μὴ νοήσας τὴν ἐν αὐτῷ ἔσωθεν ἐγκεκρυμμένην θεότητα, ἐπλανήθη, καὶ προσελθὼν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐκρατήθη ὑπὸ τοῦ ἀνεικάστου καὶ ἀκατανικήτου ἀγκίστρου τῆς θεότητος· καὶ οὕτως ἐνικήθη ὁ μέγας δράκων διάβολος.». Ἀγίου Γρηγορίου Νύσσης, *Περὶ τῆς τριμέρου προθεσμίας...*, PG 46, 608AB: «καὶ τούτου χάριν τὸ τῆς σαρκὸς δέλεαρ περιχανὼν τῷ τῆς θεότητος ἀγκίστρῳ περιεπάρη καὶ οὕτως ἦχθη ὁ δράκων διὰ τοῦ ἀγκίστρου...». Ἱεροῦ Χρυσόστομου, *Εἰς τὸ, Πάτερ, εἰ δυνατόν...*, PG 61, 753. Ἐπιφανίου Κύπρου, *Ἐγκώμιον εἰς τὴν ἁγίαν Θεοτόκον*, PG 43, 489D, κ.ἀ.. Πρβλ. *Ἰώβ* 40, 25. *Ἰεζ.* 32, 3.

Καταλαβαίνετε ποιά είναι η θέση της Παναγίας μας;... τό αντιλαμβάνεστε;... Μοναδική γυναίκα μέσα στην Ίστορία! γι' αυτό είναι αληθινά *Πᾶν-Άγία!*

Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος –ἔζησε στίς ἀρχές τοῦ 2ου αἰῶνος– ὅταν πήγαινε νά μαρτυρήσει στή Ρώμη, γράφει στήν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Ἐφεσίους τά ἑξῆς: «Καὶ ἔλαθεν τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου ἡ παρθενία Μαρίας καὶ ὁ τοκετὸς αὐτῆς, ὁμοίως καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου· τρία μυστήρια κραυγῆς, ἅτινα ἐν ἡσυχία Θεοῦ ἐπράχθη.»²². Δηλαδή: Ξέφυγαν ἀπὸ τὸν ἄρχοντα τοῦ αἰῶνος τούτου –τὸν διάβολο δηλαδή– ἡ παρθενία τῆς Θεοτόκου, ὁ τοκετὸς τῆς καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου· τρία κραυγαλέα μυστήρια, πού ἔγιναν μέσα στὴ σιωπή.

Ἡ Θεοτόκος ἦταν παρθένος· ἔκρυβε ὅμως καὶ τὴν παρθενία της. Ἄκουσε ὁ διάβολος ἀπὸ τὸν προφήτη Ἡσαΐα –γιατί δημοσιεύθηκε αὐτό– ὀκτακόσια χρόνια πρὸ Χριστοῦ: «*Ἴδου ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός*»²³. Νά, ἡ Παρθένος θά ἐγκυμονήσῃ καὶ θά γεννήσῃ υἱό, καὶ τό ὄνομά του θά εἶναι Ἐμμανουήλ, πού ἐρμηνεύεται *Μαζί μας εἶναι ὁ Θεός*.

Τό ἥξερε αὐτό ὁ διάβολος· τό ἥξερε ἀπὸ τὴ Γραφή· ξέρεي πολὺ καλὰ τὴ Γραφή. Θά πεῖ ἀργότερα στὸν Χριστό *εἶναι γραμμένο αὐτό στήν Γραφή*, ἀλλὰ θά τοῦ ἀπαντήσῃ ὁ Χριστός: *εἶναι ὅμως καὶ αὐτό γραμμένο*

22. Ἐπιστολαὶ γενικαί, Πρὸς Ἐφεσίους, PG 5, 659B.

23. Ἦσ. 7, 14. Ματθ. 1, 23.

στή Γραφή.²⁴ Ὁ διάβολος ξέρει πολύ καλά τή Γραφή· μόνο πού τήν παραποιεῖ, ὅπως τοῦ ἀρέσει καί ὅπως τόν συμφέρει.

Καί ἐδῶ ὁ διάβολος ἄκουσε ὅτι ἡ Παρθένος θά γεννήσει. Ποιόν θά γεννήσει; Αὐτόν πού θά ὀνομαστεῖ *Μαζί μας ὁ Θεός*. Καί ἀποροῦσε τί σημαίνει αὐτό. Καί ὅπως λένε οἱ Πατέρες, ἔψαχνε τίς παρθένους γιά νά ἀνακαλύψει σέ ποιά μπορεῖ νά παρουσιαστεῖ αὐτό τό φαινόμενο. Ὅμως ἡ παρθενία τῆς Θεοτόκου «ἔλαθεν», ξέφυγε, κρύφτηκε ἀπό τόν διάβολο.²⁵

Βλέπετε πόσο μυστική ζωή ζοῦσε ἡ Θεοτόκος;... Δέν ὑπερηφανευόταν γιά τίποτε. Τίποτε!

Καί ἀκόμη «ἔλαθεν», τό δεύτερο, ὁ τοκετός της. Ὁ τοκετός συνέβη μάλιστα σέ μιὰ κατάσταση ἀφάνειας, πάρα πολλῆς ἀσημότητος. Σκεφθεῖτε τήν ἀσημότητα τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ! Δέν θά μποροῦσε νά συμβεῖ γεγονός γεννήσεως πιό ἄσημο, πέρα ἀπό κάθε εἰδους δημοσιότητος. Ἦταν χειμώνας πράγματι· ἦταν Δεκέμβριος πράγματι· ἦταν ἐκεῖ γύρω στίς 25 Δεκεμβρίου πράγματι. Δέν εἶναι τῆς ὥρας νά σᾶς τό ἀποδείξω αὐτό· τό ἀποδεικνύει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσό-

24. Βλ. *Ματθ.* 1-10. *Λουκᾶ* 4, 1-13.

25. Βλ. ἁγ. Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, *Ἐκδοσις ὀρθοδόξου πίστεως*, PG 94, 1160BC: «Ἐπειδὴ δὲ ἐπετήρει τὰς παρθένους ὁ τῆς ἡμῶν σωτηρίας ἐχθρὸς διὰ τὴν Ἡσαΐου πρόρρησιν, Ἰδοὺν ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει, φήσαντος, καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἑμμανουήλ, ὃ ἐστὶ μεθερμηνεύμενον Μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ὡς ἂν δελεάσῃ τὸν ἐν σοφίᾳ ἀεὶ ἀβρυνόμενον ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφὸν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν, πρὸς μνηστείαν ἢ νεᾶνις τῷ Ἰωσήφ ὑπὸ τῶν ἱερέων δίδοται ὁ καινὸς τόμος, τῷ γράμματα εἰδοτί· ἡ δὲ μνηστεία φυλακὴ τε τῆς παρθένου ὑπῆρχε καὶ τοῦ τὰς παρθένους ἐπιτηροῦντος ἀποβουκόλημα».

στομος.²⁶ Καί τί γίνεται;

Ἐνα βράδυ φθάνει στή Βηθλεέμ ἓνα ζευγος, ὁ Ἰωσήφ καί ἡ Θεοτόκος, κατάκοποι, ὁδοιπόροι, φτωχοί ἄνθρωποι. Ἐκεῖνο τό βράδυ ἔπιασαν οἱ πόνοι τήν Θεοτόκο. Τό λέω ἔτσι, ἀνθρώπινα, γιατί αὐτό δέν συνέβη. Καί δέν συνέβη, γιατί αὐτό εἶναι ἡ τιμωρία τῆς Εὐας, νά γεννάει μέ πόνους. Αὐτό δέν συνέβη στή Θεοτόκο, ἀλλά τό λέω ἔτσι, ἀνθρώπινα.²⁷ Βλέπει λοιπόν ὁ διάβολος ἅπλᾳ πράγματα. Κάποιοι ὁδοιπόροι φθάνουν στή Βηθλεέμ, δέν βρίσκουν κατάλυμα, ὅπως μᾶς λέει ὁ εὐαγγελιστής Λουκᾶς, βρίσκουν ἐκεῖ μία σπηλιά πού ἔβαζαν τά πρόβατα μέσα, πῆγε ἡ γυναίκα καί γέννησε. Τί ἀπλούστερο; Ὁ τοκετός «ἔλαθεν» τοῦ διαβόλου. Κι ὅταν οἱ μάγοι ἔρχονται καί ρωτοῦν «ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;»²⁸, ὅλοι ἀποροῦν. Τί;... Ποῦ εἶναι ὁ γεννηθεὶς βασιλιάς τῶν Ἰουδαίων;...! Ποιὸς βασιλιάς;...! Εἶδατε; δέν ἀκούστηκε τίποτα.

26. Βλ. ἱεροῦ Χρυσοστόμου, Λόγος εἰς τὴν ὑπαπαντὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, 56, 18: «Ἡ οὖν μακαρία παρθένος ἡ θεοτόκος Μαρία τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ τέτοκε τὸν Κύριον, καθὼς ἀπεπείσαμεν ἐν Ἀντιοχείᾳ πάντας τοὺς ἀντιλέγοντας ὅτε τὴν τοῦ Προδρόμου σύλληψιν καὶ τὴν τοῦ Ζαχαρίου σιωπὴν ὑμῖν ἐξηγούμεθα ... ὅτε καὶ παλαιὰς μαρτυρίας εἰς μέσον ἡγάγομεν συμφανούσας τοῖς εὐαγγελικοῖς ῥήμασιν».

27. Στὴν Θεοτόκο «ενεκίνηται τῆς φύσεως οἱ ὅροι» (Καταβασίς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου), ἀφοῦ γέννησε τὸν Χριστὸ ἀνωδύνως καὶ ἀλοχεύτως. Κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴ, ἐφόσον ὁ Θεὸς Λόγος συνελήφθη ἀνηδόνως, χωρὶς ἡδονή, ἐπόμενο ἦταν νά γεννηθεῖ καὶ ἀνωδύνως, χωρὶς πόνους. Βλ. Ὡδὴ C', Ὁρθρου τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου: «Τῆς Εὐας νῦν δι' ἐμοῦ καταργείσθω κατάκριμα, ἀποδότω δι' ἐμοῦ τὸ ὀφείλημα σήμερον, δι' ἐμοῦ τὸ χρέος τὸ ἀρχαῖον δοθήτω πληρέστατον».

28. Ματθ. 2, 2.

Καί τό τρίτο κρυμμένο μυστήριο εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου. Εἶναι αὐτό πού σᾶς ἔλεγα προηγουμένως, ἡ ἀμφιβολία τοῦ διαβόλου· *Εἶναι ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ;... Δέν εἶναι;... Εἶναι;... Μπά, δέν εἶναι. Ἀφοῦ πέθανε ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, δέν εἶναι· πάει, τελείωσε!...* Καί ἐκεῖ τήν ἔπαθε ὁ διάβολος.

Τρία, λέει, εἶναι τά «μυστήρια κραυγῆς», τρία μυστήρια κραυγαλέα, τά ὅποια ὅμως διαπράχθηκαν μέσα στήν ἡσυχία τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι, βλέπουμε ὅτι τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ δέν πρέπει νά τά ἀποκαλύπτουμε στούς ἀπίστους. Προσέξτε αὐτό τό σημεῖο.

Στούς κατηχουμένους τῆς Ἐκκλησίας μας ὑπῆρχε ὁ βασικός ὅρος νά μήν ἀποκαλύπτουν τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ στούς ἀπίστους.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος λέει: «Τοσοῦτόν ἐστι κακὸν ἀπλῶς καὶ ὥς ἔτυχεν πᾶσιν ἐκκαλύπτειν τὰ θεῖα μυστήρια. Ἀκουέτωσαν οἱ ἀπλῶς καὶ ἀδιαφόρως πρὸς ἅπαντας διαλεγόμενοι.»²⁹. Τόσο κακό πράγμα εἶναι νά ἀποκαλύπτει ἕνας πιστός στούς τυχαίους τά θεῖα μυστήρια. Ἄς τό ἀκοῦνε ἐκεῖνοι πού πιάνουν κουβέντα μέ τόν ὅποιονδήποτε καί ἀποκαλύπτουν τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

Ἔτσι, παιδιά, πρέπει νά μάθουμε νά μήν ἀποκαλύπτουμε τήν πνευματική μας ζωή. Τό πῶς ζοῦμε ἰδιωτικά δέν τόν ἀφορᾷ τόν ἄλλο, τό πῶς κάνουμε τήν προσευχή μας, πῶς νηστεύουμε, ἢ πῶς ἀγνεύουμε, δηλαδή διατηροῦμε τό σῶμα μας σέ κατάσταση ἀγνότητος· εἶναι περιττό νά τό ποῦμε. Δέν θά τό ποῦμε, δέν ὑπάρχει

29. *Εἰς τὴν Γένεσιν, Ὁμιλία IC*, PG 53, 128.

λόγος νά τό ποῦμε· θά τό ἀναφέρουμε μόνο στόν πνευματικό μας. Θά τό ποῦμε ἐκεῖ, καί πρέπει νά τό ποῦμε, γιατί ὑπάρχει ὁ κίνδυνος, ἂν δέν ποῦμε τίποτε ἀπό τόν ἑαυτό μας, νά μᾶς πλανήσῃ ὁ διάβολος.

Ἄς τό ξέρετε καί αὐτό. Ὁ διάβολος, πού πλανᾷ τούς ἀνθρώπους, μπορεῖ κάποτε νά σᾶς παρουσιαστεῖ στόν ὕπνο σας σάν Χριστός, σάν Παναγία, σάν ἄγγελος φωτός –τό λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος–³⁰ καί νά σᾶς πεῖ: *Κοίταξε, θά κάνεις αὐτό καί ἐκεῖνο. Φέρ' εἰπεῖν, συγκεκριμένα –τό ἀναφέρει σ' ἓνα βιβλιαράκι του ἕνας ἤδη ἀποθανών κληρικός: Μετά τή μεγάλη Σαρακοστή, πού τελειώνει τό Πάσχα, ἐσύ δέν θά φᾶς κρέας, δέν θά καταλύσεις. Ἄν θέλεις νά μέ εὐχαριστήσεις ἐμένα τόν Χριστό, θά νηστεύεις ἄλλες σαράντα ἡμέρες. Καί, κοίταξε· νά μή τό πεῖς στόν πνευματικό σου γιατί δέν θά σέ ἀφήσῃ!*

Αὐτό θά τό ἔλεγε ποτέ ὁ Χριστός;... Ποιός ἔβαλε τούς πνευματικούς στήν Ἐκκλησία; Ὁ Χριστός. Καί μέ τήν ἐντολή τίνος κινοῦνται οἱ πνευματικοί; Τοῦ Χριστοῦ. Πῶς θά ἦταν δυνατόν ποτέ νά πεῖ ὁ Χριστός *μή πᾶς νά τό πεῖς στόν πνευματικό σου*; Δέν θέλει παρὰ μόνο λίγη σκέψη γιά νά καταλάβει κανεῖς ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ διαβόλου.

Θά πρέπει λοιπόν νά πᾶμε νά ποῦμε στόν πνευματικό ὅ,τι μᾶς συμβαίνει. Θά τό πῶ ἄλλη μία φορά. Ἄν σᾶς πεῖ ὁ διάβολος στόν ὕπνο σας, ἢ στή σκέψη σας, νά μή τό πεῖτε αὐτό στόν πνευματικό σας, νά τό ξέρετε ἐκατό τοῖς ἐκατό πῶς εἶναι ἐκ τοῦ διαβόλου, καί τελείωσε· καί νά πεῖτε: Ἄ, φύγε ἀπό ὁῶ πέρα!... Ποιός σέ

---

30. Α' Κορ. 11, 14.

ἀκούει ἐσένα;... Προσοχή λοιπόν στό σημείο αὐτό. Θά ἀποκαλύπτουμε στὸν πνευματικό τὰ πάντα.

Ἀλλά γιὰ τὸ θέμα τοῦτο ἔχω ἓνα ἐρώτημα, μιά ἀπορία, πού δέν μπορῶ νά λύσω. Ἴσως λυθεῖ ἀργότερα· τώρα ὅμως δέν μπορῶ νά τή λύσω.

Ὅπως θά ξέρετε, στήν ἀρχαία Ἐκκλησία, πού διωκόταν ἀπὸ τοὺς εἰδωολάτρεις, ἡ θεία Λειτουργία γινόταν κρυφά· στίς κατακόμβες, στὰ σπίτια, στὰ δάση... Ὅπως καὶ σήμερα, σέ χῶρες πού διώκεται ὁ Χριστιανισμός, ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται στὰ σπίτια, στὰ ὑπόγεια, στὰ δάση... Καὶ μάλιστα τελευταῖα εἶχα ἀκούσει γιὰ ὁρθόδοξη Λειτουργία στό δάσος, στὰ χιόνια, πού νά κρατάει δώδεκα ὥρες! Ὅπως θά ξέρετε, στίς σλαβικές χῶρες ἡ θεία Λειτουργία κρατάει πάρα πολλές ὥρες. Ἐχουν πάρει τὸ ἁγιορειτικό τυπικό. Δέν εἶναι μόνο ἡ Λειτουργία· εἶναι καὶ ὁ Ὁρθρος, οἱ Ὁρες καὶ τὰ λοιπά, πού ὅλα αὐτὰ παρατείνουν τὸν χρόνο πάρα-πάρα πολύ.

Τὸ ἐρώτημα εἶναι: Ποιοὶ μποροῦν νά μετέχουν σέ μία θεία Λειτουργία πού πρέπει νά μείνει κρυφὴ ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀρχῶν; Πόσο σίγουρο εἶναι ὅτι κάποιος δέν θά πάει νά καυχηθεῖ στὸν γείτονά του, στὸν φίλο του, ὅτι *Ξέρεις, αὐριο θά ἔχουμε Λειτουργία στό τάδε σπίτι*; Τότε, πάει, τὸ μυστικό διέρρευσε. Καὶ πῶς θά μπορούσε νά γίνει μετὰ ἡ Λειτουργία, ἐάν διαρρεύσει τὸ μυστικό;

Ἐδῶ δηλαδή, ἂν αὐτὴν τὴ στιγμή σᾶς πῶ κάτι, καὶ σᾶς παρακαλέσω νά μὴ τὸ πεῖτε αὐτὸ τὸ κάτι πουθενά γιατί ὑπάρχει πάρα πολύ μεγάλος κίνδυνος νά χάσουμε καὶ τὴ ζωὴ μας ἀκόμη ἂν μαθευτεῖ, ποιός καὶ ποιά

ἀπό σᾶς θά σεβαστεῖ τό πράγμα καί δέν θά πάει νά τό πεῖ αὖριο στόν συμμαθητή, στή συμμαθήτρια, στόν φίλο, στή φίλη; Καί θά τό πεῖ βεβαίως ἐμπιστευτικά... Θά πεῖ: *Ξέρεις, αὐτό πού σοῦ εἶπα μὴν τό πεῖς πουθενά. Μὴν τό πεῖς πουθενά! Θά σοῦ πῶ κάτι. Μᾶς εἶπε ὁ πατήρ Ἀθανάσιος ὅτι θά κάνουμε αὐτό· ἀλλά δέν πρέπει νά τό ξέρει κανένας.* Τό εἶπατε στόν φίλο σας; στή φίλη σας; τέλειωσε, πάει, διέρρευσε τό πράγμα. Θά εἴχατε τήν δύναμη νά τό κρατήσετε;

Ὅποτε, *ποῦ εἶναι ἡ ἀπορία μου* θά μέ ρωτήσετε.

Ἡ ἀπορία μου εἶναι ἡ ἐξῆς: θά μπορέσουμε νά φτιάξουμε ἀνθρώπους πού νά μποροῦν νά κρατοῦν τά μυστικά τῆς πίστεως;

Ἄν δέν τό κάνουμε αὐτό, δέν κάναμε τίποτα! Εἶναι μεγάλης σημασίας αὐτό, παιδιά, καί νά τό ξέρετε· νά μάθουμε νά κρύβουμε τά μυστήρια τῆς πίστεως ἀπό τά μάτια τῶν ἀπίστων. Νά τό ξέρετε αὐτό. Δέν θά πεῖς στόν τυχαῖο, στόν ἄπιστο, πού γελάει καί κοροϊδεύει, πῶς κάνεις τήν προσευχή σου καί ἂν κάνεις ἤ ὄχι μετάνοιες!

Κάποιος χριστιανός κληρικός, ὀνόματι Βαρλαάμ, τόν 13ο αἰώνα, ἦρθε ἀπό τήν Ἰταλία, ἔχοντας τήν νοοτροπία τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, καί εἶχε ζητήσει νά πάει στό Ἅγιο Ὅρος νά μάθει πῶς κάνουν οἱ μοναχοί τήν εὐχή *Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με*. Εἶχε μάθει ὅτι οἱ μοναχοί τοῦ Ἁγίου Ὄρους ἰσχυρίζονταν, ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγε, ὅτι μποροῦν νά δοῦν τό ἄκτιστο φῶς. Αὐτά τοῦ φάνηκαν πολύ περίεργα. Αὐτός ἦταν πάρα πολύ μορφωμένος, φιλοσοφικά ὅμως. Καί θεολογικά ἦταν, ἀλλά δέν εἶχε τήν ἀνατολική θεολογία, τήν πολύ λεπτή,

τήν ἀληθινά ὀρθόδοξη· ἐξ ἄλλου εἵμαστε μετὰ τό Σχίσμα –ᾶς σημειωθεῖ αὐτό.³¹

Αὐτός λοιπόν, μέ δόλο, πῆγε στό Ἅγιον Ὅρος καί εἶπε σ' ἕναν ἀπλό μοναχό: *Θά σέ παρακαλέσω πολύ, γιά πές μου, πῶς κάνεις τήν εὐχή;* Ἀνύποπτος ἐκεῖνος ἄρχισε νά τοῦ λέει μερικά πράγματα. Καί ξέρετε τί πῆρε ὁ Βαρλαάμ ἀπ' ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ μοναχός; Πῆρε μόνο τό ἐξωτερικό σχῆμα· ὅτι δηλαδή σκύβει τό κεφάλι καί λέει τήν εὐχή! Ὁ μοναχός βεβαίως σκύβει τό κεφάλι γιά νά συγκεντρώσει τήν προσοχή, νά βυθίσει τόν νοῦ στήν καρδιά ὅπως λέμε, νά δημιουργήσει ἕνα κλειστό κύκλωμα, ἕνα σύστημα πού νά μή μπαίνει μέσα καμμία δύναμη ἀπ' ἔξω. Αὐτό σημαίνει ὅτι κάποιος ἔχει ἀπόλυτη συγκέντρωση τῆς προσοχῆς, χωρίς νά παρεμβάλλεται τίποτε ἀπό τόν ἐξωτερικό κόσμο. Αὐτό ὅμως πῶς τό ἐξέλαβε ὁ Βαρλαάμ; ὅτι ὁ μοναχός κοιτοῦσε τόν ὀμφαλό του!... Καί ὀνόμασε τούς ἁγιορεῖτες *ὀμφαλοσκόπους*, ὅτι βλέπουν δηλαδή τόν ὀμφαλό τους!... Μ' αὐτή λοιπόν τή ρετινιά, βγῆκε ἔξω καί ἄρχισε νά τό κοροϊδεύει.

Περιττό νά σᾶς πῶ ὅτι ἔγιναν οἱ περιβόητες *ἡσυχαστικές ἔριδες*, πού κράτησαν, οὔτε λίγο οὔτε πολύ, ἕκατό ὀλόκληρα χρόνια! Καί τό θέμα τό ἀντιμετώπισε, παιδιά, ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, πού ἦταν ἁγιορείτης, γνώριζε τήν θεολογία τῆς εὐχῆς τοῦ Ἰησοῦ, καί μπόρεσε ν' ἀπαντήσει στόν Καλαβρό Βαρλαάμ. Ἔγι-

---

31. Τό Σχίσμα τοῦ 1054, ἡ Σχίσμα τῶν δύο Ἐκκλησιῶν, εἶναι ἡ διαίρεση καί διάσπαση τῆς κοινωνίας μεταξύ τῆς Δυτικῆς καί τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας σέ ἐπίπεδο δογματικό, λειτουργικό καί διοικητικό.

ναν καί ξανάγιναν σύνοδοι στήν Κωνσταντινούπολη.³²

Όλα αὐτά ἀπό ποῦ προέκυψαν; Ἀπό μιᾶ ἀπροσεξία. Γιατί; Διότι πῆγε ἀφελῶς ἐκεῖνος ὁ μοναχός νά μιλήσει σ' ἕναν ἄνθρωπο, πού δέν ἔπρεπε νά τοῦ πεῖ ἐκεῖνο πού τοῦ εἶπε.

Βλέπετε ὅτι δέν πρέπει νά λέμε τά μυστήρια τοῦ Θεοῦ στούς ἀδιαφόρους; Ἀναμφισβήτητα λοιπόν πρέπει νά εἴμαστε πάρα πολύ προσεκτικοί στό σημεῖο αὐτό.

Ἀλλά μένει τώρα, παιδιά, νά δοῦμε ἀπό πῶς κοντά τό φαινόμενο τοῦ διαλόγου· τί θά πεῖ διάλογος. Εἶναι ἕνα πολύ σπουδαῖο σημεῖο. Ἀλλά αὐτό, πρῶτα ὁ Θεός, θά τό ποῦμε προσεχῶς.

Κυριακή, 26 Φεβρουαρίου 1984

---

32. Μέ ἀφορμή τήν ψυχροσωματική μέθοδο τῆς προσευχῆς, ἄρχισε ὀξεῖα κριτική ἐναντίον τῶν *ιερωδῶν ἡσυχασόντων*. Στό πρόσωπο τοῦ ἁγίου Γρηγορίου Παλαμᾶ καί τοῦ Βαρλαάμ συγκρούστηκαν δύο κόσμοι· τό ἀναγεννησιακό πνεῦμα τῆς Δύσεως, μέ κυρίαρχο στοιχεῖο τόν Ὁρθολογισμό, καί ἡ παραδοσιακή Ὁρθοδοξία, πού ἀγωνιζόταν νά μείνει πιστή στό πνεῦμα τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Κεντρικό θέμα τῆς δογματικῆς διαμάχης κατέστη ἡ διάκριση οὐσίας τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ἀμέθεκτη, καί ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι μεθεκτές. Τό ζήτημα τό ἔλυσαν οἱ ἡσυχαστικές σύνοδοι τοῦ 14ου αἰῶνα (1341, 1347, 1351 καί 1368), πού ἔγιναν ἀποδεκτές ἀπό ὁλόκληρη τήν Ὁρθοδοξία.